

— Ἐκίνησε ὁ Ὁμέρπασας ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι.

— Πέτα, βρόβλα, Πανουριά. . . Στάματα, Δουβουνιότη. . . Χριστὸς ἀνέστη ἀδέρφια μου! Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε Ἀπόψε πάλε νικηταί. Κι' ἂν δὲ μὲ μεταϊόητε, Δὲν θέλω νὰ μὲ κλάψετε. Θέλω σὰν πολεμᾶτε Τὴν πρώτη σας τὴν τσουφεκιά, τὸ πρώτ' σας τὸ βόλι. Γιὰ μένα νὰ τὸ βρίζετε, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Διάκου.

Ἡφιληθήκανε καὶ οἱ τρεῖς. Τὰ χεῖλη τοῦ Θανάση Ἐλουλουδίζανε χαρὰ, σπιθοβολοῦν τὰ μάτια.

Στὸ κρὺ τ' ἀνέρι τοῦ βουνοῦ καπνίζει ὁ ἀνασασμός του, Λές ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του ὄρουνο καὶ ξεθυμαίνουσαν ἄπὸ βράχου σχισματιὰ ἢ ἀκοίμηται ἢ φλόγαι, Ὅπου κρυφὸβράζαν βραθεῖα ἔς τοῦ γένους μας τὰ σπλάχνα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ

Ἐνῶ πολλοὶ καὶ ἐκτενεῖς περὶ σημαίας διατριβαὶ καὶ μονογραφίαι παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν ὑπάρχουσιν, οὐδεὶς δυστυχῶς παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦδε ἔγραψέ τι περὶ τοῦ σπουδαίου καὶ ἐνδιαφέροντος τούτου θέματος. Ἴσως ἢ ἔλλειψις ὕλης ἀπέτρεψε τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενους τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ ἐπιχειρήσωσι. Διὰ τῆς διατριβῆς ἡμῶν ταύτης πληροφορία τινὰς μόνον περὶ τῆς ἑλληνικῆς σημαίας νὰ παράσχωμεν προτιθέμεθα, ἢ μάλλον νὰ δώσωμεν νύξιν δι' εὐρυτέραν τοῦ θέματος μελέτην. Ἀπέχομεν δὲ τοῦ ἐξετάσαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τῶν σημαιῶν ἐν γένει, διότι ἡ τοιαύτη ἔρευνα εἶναι ἀντικείμενον ἰδιαίτερας μελέτης.

Πρὶν ἢ τοῦ κυρίου ἡμῶν θέματος ἐπιληφθῶμεν, καλὸν νομίζομεν νὰ μνημονεύσωμεν δύο τῶν σημαιῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἥτοι τῆς ἐν Πάτρει ὑψωθείσας ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ τὴν ἐνδοξὸν ἡμέραν τῆς 25 Μαρτίου, διότι αὕτη ἦτον ἡ σημαντικώτερα καὶ πολλοὶ ἄλλαι πόλεις αὐτὴν παρεδέχθησαν, καὶ τῆς τῶν Σπετσῶν, διότι πρώτη αὕτη ἐκ τῶν νήσων ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τὴν 2 Ἀπριλίου 1821, καὶ ἡ τῶν ἄλλων νήσων ἦν σχεδὸν ὁμοία αὐτῇ ἐκτὸς μικρῶν τινῶν παραλλαγῶν.

Ἡ ἐν Πάτρει ὑψωθείσα σημαία ἦν ὀλόκληρος χρώματος λευκοῦ, ἔχουσα σύμβολον τὸ τοῦ Ἐφοδιαστικοῦ τῶν ἱερέων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας: ἔπ' αὐτῆς ὑπῆρχε σφραγὶς κεκοσμημένη διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, κύκλῳ φέρουσα κλάδον δάφνης καὶ τὴν πολυσήμαντον ἐπιγραφὴν «Σφραγὶς Ἐλευθερίας». Ἡ ἐπιγραφή αὕτη, δι' ἧς συνδέοντο βεβαίως ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐλευθερία, ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Ἕλλην ὡς σφραγίζεται θρησκευτικῶς διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὕτω καὶ πολιτικῶς διὰ τῆς ἐλευθερίας.²

1. Τὸ Ἐφοδιαστικὸν τῶν ἱερέων ἐξαχματιζέτο δι' ἐνὸς τετραγώνου παραλληλογράμμου φέροντος ἔσω 16 στήλας συνδεδεμένας μὲ δύο γραμμὰς χριστοῦ σχήματος. Ἄνωθεν ἐφέρετο κατὰ κάθετον μὲν ὁ σταυρὸς πεφραγμένος μὲ κλάδον ἐλαίας, εἰς δὲ τὰς πλευρὰς ἐξεχούσας κατὰ πλαγίαν γωνίαν δύο λογχιστάτους σημαίας, τὴν μὲν γράφουσαν τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν δὲ τὸν Θάνατον διὰ μόνον τῶν ἀρκετικῶν καὶ τελευταίων στοιχείων τῶν λέξεων Π Ε Α Η Θ Σ. (Ἰδὲ 1. Φιλήμωνος δοκίμιον περὶ Φιλ. Ἐταιρίας, σελ. 166).

2. 1. Φιλήμωνος Ἱστορικὸν Δοκίμιον, τόμ. 3, σελ. 23.

Ἡ Ἐπαναστατικὴ δὲ τῶν Σπετσῶν σημαία ἦν κυανόχρους, ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ ἡμισέληνον πρὸς τὰ κάτω βλέπουσαν, ἄνωθεν δ' αὐτῆς τὸν τίμιον σταυρὸν, δεξιόθεν τοῦ σταυροῦ ἄγκυραν ὀρθίαν ἐφ' ἧς ἦν περιτετυλιγμένος ὄφις, ἀριστερόθεν λόγχην καὶ γλαυκὰ συμμαζευμένας ἔχουσαν τὰς πτέρυγας. Ἡ γύρωθεν αὐτῆς ταινία, τὰ σύμβολα ταῦτα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰ λέξεις «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος» ἦσαν ἐρυθρόχροα. Ἐκ τῶν συμβόλων τούτων, ὁ μὲν σταυρὸς ἐδήλου τὴν ἰερότητα τοῦ ἀγῶνος, ὁ ὄφις τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἡ γλαυξ τὴν φρόνησιν.

Ἄπαντα τὰ ἑλληνικὰ παράσημα εἶναι δίχροα κυανόλευκα, διότι δύο μόνον χρώματα, τὸ κυανοῦν καὶ λευκόν, ὡς ἐθνικὰ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐψηφίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν συνελεύσεων, καὶ κατόπιν, μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους, διὰ νόμων ἐπεκυρώθησαν.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ α' ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις διὰ τοῦ ὄργανικοῦ αὐτῆς νόμου τῆς α' Ἰανουαρίου 1822 ὥρισεν ὡς χρώματα τῶν σημαιῶν τὸ κυανοῦν καὶ λευκόν διὰ τῶν ἐξῆς παραγράφων:

§ ρδ'. Τὰ χρώματα τῶν σημαιῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς διορίζονται τὰ ἐξῆς, κυανοῦν καὶ λευκόν.

§ ρε'. Τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα θέλει προσδιορίσει τὸν σχηματισμὸν τῶν σημαιῶν.¹

Ἡ προσωρινὴ τῆς Ἑλλάδος Διοικήσις συμφώνως καὶ ἀνωτέρω παραγράφοις διὰ τοῦ Προέδρου τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἐν Κορίνθῳ τῇ 15 Μαρτίου 1822 καὶ ὑπ' ἀριθ. 540 διεκήρυσεν ὅτι:

Κατὰ τὴν § ρδ' τοῦ Ὄργανικοῦ νόμου ἐνθα διορίζονται τὰ χρώματα κυανοῦν καὶ λευκόν ὡς χρώματα τοῦ ἔθνους, καὶ κατὰ τὴν § ρε' περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν σημαιῶν, τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα διέταξε καὶ διατάττει τὰ ἀκόλουθα:

α'. Τῶν μὲν κατὰ γῆν δυνάμεων ἡ σημαία σχήματος τετραγώνου θέλει ἔχει τὸ ἐμβαδὸν κυανοῦν, τὸ ὅποιον θέλει διαιρεῖσθαι εἰς τέσσαρα ἴσα τμήματα δι' ἐνὸς σταυροῦ λευκοχρόου διασχίζοντος ἐκεῖνα τὰ τμήματα ἀπ' ἄκρων ἕως ἄκρων τοῦ ἐμβαδοῦ,

β'. Ἡ δὲ κατὰ θάλασσαν σημαία θέλει εἶσθαι διττὴ μία διὰ τὰ πολεμικὰ, καὶ ἄλλη διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Καὶ τῆς μὲν διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα τὸ ἐμβαδὸν θέλει διαιρεῖσθαι εἰς ἐννέα ὀριζόντια παραλληλόγραμμα, παραμειβομένων εἰς αὐτὰ τῶν χρωμάτων λευκοῦ καὶ κυανοῦ, εἰς τὴν ἄνω δὲ πρὸς τὴν ἔσω γωνίαν τοῦ ἐμβαδοῦ θέλει σχηματισθῆ τετράγωνον κυανόχρου διηρημένον ἐν τῷ μέσῳ δι' ἐνὸς σταυροῦ λευκοχρόου. Τῆς δὲ διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα διωρισμένης τὸ ἐμβαδὸν θέλει εἶσθαι κυανοῦν εἰς τὴν

1. Μίμουκα συλλογὴ δημ. ἐγγράφων, τόμ. β', σελ. 33.

ἄνω πρὸς τὴν ἔσω γωνίαν τούτου τοῦ ἐμβλαδῶς θέλει σχηματισθῆ ὡσαύτως τετραγώνων λευκῶν καὶ διηρημένον ἐν τῷ μέσῳ δι' ἐνὸς σταυροῦ κυανοχρόου.

Ταῦτα ἐνεκρίθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν καὶ διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1827 διὰ τῶν ἐπομένων παραγράφων.

§ 77. Τὰ χρώματα τῶν σημαίων τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς εἶναι τὸ κυανοῦν καὶ λευκόν.

§ 78. Ὁ σχηματισμὸς τῶν σημαίων θέλει εἶσθαι κατὰ τὴν περὶ τούτων προεδδοθεῖσαν διαταγὴν τῆς Διοικήσεως, καὶ ἐκτὸς τῶν σημαίων τούτων ἄλλας νὰ μὴ μεταχειρίζονται οἱ Ἕλληνες πλοῖον εἰς τὴν γῆν ὅσον καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.²

Ἐνταῦθα, ὡς εἰκὸς, ἐγεννήθη ἡμῖν ἡ ἀπορία διατὶ τὰ χρώματα ταῦτα οἱ ἀποτελοῦντες τὰς Συνελεύσεις ἐκείνας φιλοπάτριδες ἄνδρες, ὡς ἐθνικὰ παρεδέχθησαν, καὶ τίς ὁ λόγος τοῦ σχηματισμοῦ τῆς σημαίας δι' ἐννέα παραλλήλων, καὶ παραμειβομένων τῶν χρωμάτων, ταινιῶν.

Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Παπαρηγοπούλου τόμ. ε', σελ. 656 ἀπαντᾷ ὅτι, «ὅτε ὁ διαβόητος Ἀλῆ Παῦσας ἀπὸ τοῦ 1800—1803 ἐγένετο κύριος τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου διὰ τῶν ναυίων του καὶ ἐδάμασε τοὺς ἀρματολῶδες τοῦ Ὀλύμπου, ὅλοι οἱ μάχητοι ἐκείνοι ἄνδρες κατέφυγον εἰς Σκιάθον καὶ συνεκρότησαν καταδρομικὸν στόλον ἐξ 70 περίπου πλοιαρίων, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς προεχειρίσθη ὁ ἐκ Βάλτου Γιάννης Σταθάς, ὅστις ἀνεπέτασεν ἀντὶ τῆς πρότερον κυματιζούσης ἐπὶ τῶν πλοίων ἐκείνων ῥωσικῆς σημαίας, σημαίαν ἑλληνικὴν ἀπέρυσαν ἐπὶ κυανοῦ πεδίου *λευκὸν σταυρὸν*.»

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη ὅτι τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονός εἶχον παράδειγμα οἱ τὰ περὶ σημαίας κανονίσαντες. Ἀκριβέστερα ὅμως τοῦ πράγματος μελέτη πείθει πάντα, ὅτι οὐδαμῶς τοῦτο συνέτεινεν εἰς τὸν δίχρουν τῆς σημαίας δορισμὸν, διότι οὐδεμίαν τῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑφωθεισῶν σημαίων ὑπὸ τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ὀπλαρχηγῶν ἦν οἷα ἡ τοῦ Σταθά. Ἡ σημαία τῶν Σπετσῶν ἦν κυανόχρους μετὰ ταινίαν ἐρυθράν, ἡ τῶν Ψαρῶν λευκὴ μετὰ ταινίαν ἐρυθράν, ἡ τῆς Ὑδρας χρώματος μέλανος, ἡ τῶν Πατρῶν λευκὴ, ἡ ὑπὸ τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου καὶ Λόντου ὑφωθεῖσα τὴν 22 Μαρτίου τοῦ 1821 μετὰ σταυροῦ μέλανος, καὶ ἡ ἐν τῷ στρατιωτικῷ ὀργανισμῷ ἔν πρὸς ἔγκρισιν ὑπέβαλεν ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης ἀναφερομένη σημαία ἔσπεπε νὰ γείνη ἐκ τριῶν χρωμάτων, αἷμα, μαῦρον καὶ κοκκίνον.³ Πρὸς τούτοις αἱ

σημαῖαι αὗται καὶ πολλῶν ἄλλων κοινοτήτων ἔφερον ποικίλα σύμβολα ἐκ διαφόρων χρωμάτων. Ἐκ τούτων καὶ πρὸ πάντων διότι αἱ νῆσοι δὲν υἱοθέτησαν τὴν σημαίαν τοῦ Σταθά, ἀδιστακτως συμπεραίνομεν ὅτι αὕτη, ἂν καὶ ἦτο ὁμοία τῇ νῦν στρατιωτικῇ, δὲν ἐχρησίμωσεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐθνικῆς.

Εἰ καὶ ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἱστορίας τῆς Ἐπαναστάσεως ἀνεγνωμεν, καὶ πάντα τὰ σωζόμενα ἔγγραφα ἀνεδιψήσαμεν, οὐδαμῶς ὅμως ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν τὸν λόγον δι' ἂν ὡς ἐθνικὰ χρώματα τὸ κυανοῦν καὶ λευκὸν ἀνεκηρύχθησαν. Ὅθεν ἠναγκάσθημεν εἰς προφορικὰς νὰ καταφύγωμεν πληροφορίας ἐπιζώντων καὶ μετασχόντων τῆς Ἐπαναστάσεως ἀνδρῶν καὶ ἄλλων λογίων. Ἐξ αὐτῶν εἰς μόνον, ὁ σοφὸς καὶ σεβαστὸς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς κ. Φίλιππος Ἰωάννου, ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ἐξῆς πληροφορίαν, ἣν ἀπλῶς ἀναγράφομεν, μὴ τολμῶντες ὡς τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν αὐτὴν νὰ συστήσωμεν. «Διὰ τῆς παραδοχῆς καὶ ψηφίσεως τῶν δύο αὐτῶν χρωμάτων ὡς ἐθνικῶν ἠθέλησαν οἱ πληρεξούσιοι τῶν Συνελεύσεων ἐκείνων νὰ δεῖξωσι καὶ μεταδώσωσι τοῖς μεταγενεστέροις τὸν ἱερὸν σκοπὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν ἀδολον καὶ ἐγκάρδιον αὐτῶν πίστιν. Διότι, τὸ μὲν κυανοῦν δηλοῖ τὸ εἰς τὰς ὄψεις ἡμῶν παριστάμενον χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἰθρίου καὶ ἀνεφέλου, δι' οὗ φανταζόμεθα τὸν Θεὸν ὅστις ἐνέπνευσεν εἰς τὸ ἔθνος τὴν μεγαλουργὸν ἰδέαν ἵνα ἀδύνατον καὶ ἄσπλον ἐπιχειρήσῃ ἀγῶνα κατὰ ἰσχυροῦ καὶ ἐνόπλου τυράννου καὶ διεκδικήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ἧς ἀπῆλαυσε διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀκραδάντου καὶ εἰλικρινοῦς πίστεως, δυνήθην νὰ φέρῃ τὸν ἄνισον ἐκείνον ἀγῶνα εἰς αἴσιον πέρας. Τὸ δὲ λευκὸν σημαίνει τὸ καθαρὸν, ἀγνὸν καὶ ἀμωμον τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκείνης, μόνον σκοπὸν ἐργούσης τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σκληροτέρας τυραννίας.»

Ἐπίσης οὐδὲ τὴν ἑτέραν ἡμῶν ἀπορίαν, τὸν σχηματισμὸν δηλ. τῆς σημαίας ἐξ ἐννέα παραλλήλων καὶ ἐναλλάξ συνεραμμένων ταινιῶν νὰ ἱκανοποιήσωμεν ἠδυνήθημεν, ἂν καὶ ἀπείρους πρὸς τοῦτο κατεβάλομεν προσπαθείας.¹

1. Τὴν ἐξῆς περὶ τούτου ἔχομεν εἰκασίαν, ἣν σημειοῦμεν ἐνταῦθα. Ὁ σχηματισμὸς τῆς σημαίας ἐγένετο οὕτως ἐνεκα τῶν ἐπικρατουσῶν τότε δημοκρατικῶν ἰδεῶν κατὰ μίμησιν τῆς ἀμερικανικῆς, μὲν τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τῶν ἀστερισκῶν αὐτῆς ἐτέθη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ὁ τίμιος σταυρὸς, τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ κατὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Chateaubriand ἐκφρασῶν, l'étendard de la civilisation, καὶ ἀντὶ τῶν δ' ἐκατέρωθεν γραμμῶν, ἐν νῆα, διότι ὁ ἀρεθμὸς οὗτος ἱερὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐνομιζέτο, καὶ εἶχε θρησκευτικὴν ἄξιαν. Περὶ τῆς ἱερᾶς σημαίας τοῦ ἐν νῆα ἴδε λεξικὸν Γαζῆ ἐν τῇ λέξει, καὶ Karl Hoeck Kreta τόμ. 4, σελ. 246 καὶ ἐξῆς. Καὶ παρ' Ὁμήρῳ καὶ ἄλλοις ποιηταῖς ἀπαντᾷ ὁ ἀριθμὸς ἐννέα οὐχὶ ἐσθαίως ἄνευ σημαίας ὡς ἐννέα ἔδρακ' Ὀδ. γ, 7, ἐννέα ταύρους Ὀδ. γ, 8, Αἰσχύνηται κριταὶ ἐννέα Ὀδ. θ, 258, ἐννέα κείτο πλέθρα Ὀδ. λ, 576,

1. Ἀρχαία τῆς Ἑλλ. Παιδαγωγικῆς, τόμ. 4, σελ. 322.

2. Μάμουκα τόμ. 9., σελ. 149.

3. Περὶ πάντων τούτων ἴδε Ἱστορίας Σ. Τρικούπη τόμ. 4, σελ. 80, ἔκδοσις δ', Φραντζῆ τόμ. 6', σ. 176, Φιλιπποῦ τόμ. 4, σ. 96 καὶ τ. γ', σ. 409, Κ. Νικόδημου τόμ. 4, σ. 106 καὶ Α. Ὀρλάνδου τόμ. 4, σ. 61.

Γνωστὸν ἐστὶν ὅτι ἐθνικὴ σημαία εἶναι ἡ ναυτική. Ἐν τῇ διαταγῇ ὅμως τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1822, ἡ ἐμπορικὴ σημαία ἦν διάφορος τῆς πολεμικῆς ὡς μὴ φέρουσα τὰς γραμμάς. Ἦτο βεβαίως ἀδικία διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ἀνεκτιμητοῦς τῇ πατρίδι προσφέροντα ὑπηρεσίας, τὰ διασχίζοντα τὰς θαλάσσας πρὸς πλουτισμὸν καὶ ἐμπορίαν καὶ ὑπερηράνως ἐπιδεικνύοντα τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν καὶ εἰς τὰ ἀπώτερα μέρη, νὰ μὴ ἔφερον, ὡς διακριτικὸν σημεῖον τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν, τὴν ἐθνικὴν σημαίαν. Ὅθεν ἄμα τῇ ἐλευθερώσει τοῦ Ἔθνους καὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Ι. Καποδιστριαῦ ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἔλπειψις αὕτη ἐγένετο ἐπαισθητὴ, καὶ ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Αἰγίνῃ, τῇ 30 Ἰουλίου 1828, τὸ ἰσχυρισμὰ ὑπ' ἀριθ. 3529, ἔχον ὡς ἐξῆς:

Ἄρθρ. α'. Τὰ πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς Ἑλλάδος θέλουσιν φέρειν εἰς τὸ ἐξῆς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σημαίαν.

β'. Ἡ σημαία αὕτη εἶναι ἡ ὑψουμένη σήμερον εἰς μόνον τὰ πολεμικὰ πλοῖα.

γ'. Ἐκαστον τῶν ἐμπορικῶν πλοίων οἰοῦντι ποτε εἶδους καὶ οἰασθήποτε χωρητικότητος θέλει ὑψώνει τὴν σημαίαν ταύτην καθ' ἣν ὥραν ἐφοδιασθῆ μετὰ τὸ ἀνήκον δίπλωμα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 140 ἡ ψήφισματος περὶ ναυτιλίας, καὶ ἔκτοτε θέλει πλεῖν ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς.

δ'. Ἡ ἀνύψωσις ἐπὶ τοῦ ἀνήκοντος καταρτίου τοῦ συνήθους πολεμικοῦ σημείου (fiamola) διακρίνει τὰ πολεμικὰ ἀπὸ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Βασιλείας ἐξεδόθη τῇ 4 Ἀπριλίου 1833 Β. Δ. περὶ ναυτικῆς, πολεμικῆς καὶ ἐμπορικῆς σημαίας, κανονίσαν λεπτομερέστερον τὰ περὶ αὐτῆς διὰ τῶν ἐξῆς ἄρθρων:

α'. Ἡ πολεμικὴ ναυτικὴ σημαία (l'enseigne) τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος σύγκειται κατὰ τὸ ἐπισημασθένον σχέδιον ἀπὸ ὀριζοντίους ἰσοπλατεῖς ταινίας πέντε μὲν κυανᾶς καὶ τέσσαρας λευκάς, τοιοῦτοτρόπως ὥστε ἡ ἄνωθεν καὶ ἡ κάτωθεν νὰ ἦναι κυανᾶι, εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἄνωθεν γωνίαν νὰ ἦναι τὰ ἡμέτερα παράσημα τοῦ Κράτους, κατέχοντα ἐν τρίτον τοῦ μήκους τῆς σημαίας, καὶ ἐμπεριλαμβάνοντα ἀπὸ ἄνωθεν πρὸς τὰ κάτω τρεῖς ταινίας κυανᾶς καὶ δύο λευκάς.

β'. Ἡ ἐμπορικὴ σημαία ὁμοιάζει τῇ πολεμικῇ κατὰ τὰς ἐννέα ὀριζοντίους κυανᾶς καὶ λευκάς ταινίας, ἀλλὰ δὲν φέρει τὰ παράσημα τοῦ Κράτους.

Ἐκτοτε μέχρι τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος οὐδεμίαν μεταβολὴν εἰς τὴν σημαίαν ἐγένετο. Μόνον κανονιστικὰ τινὰ διατάγματα ἐξεδόθησαν ὡς ἐνέα ὀδ. α, 60, ἐννέα βουδ. ἴερευσι. Ἰλ. ζ, 174, ἐννέα κήρυκες βουθόντες Ἰλ. β, 96. — Ἐννέα πάντ' ἔτετα Ἡσιόδ. Θεογονία 801, ἐννέα νύκτας τε καὶ ἡμέρας, αὐτοῦ: 724.

θησαν, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 3658 διαταγὴ τῆς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, τῇ 20 Ἀπριλίου 1841 πρὸς τὸ Ναυτικὸν Διευθυντήριον, δι' ἧς δίδονται λεπτομερεῖς ὁδηγίαι περὶ σχηματισμοῦ καὶ συρραφῆς τῆς τε ἐθνικῆς σημαίας καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν λοιπῶν ναυτικῶν παρασήμων καὶ σημάτων καὶ εἰσάγονται οὐσιώδεις τῆς τάξεως τύποι, καὶ τὸ Β. Δ. τῆς 28 Αὐγούστου 1858 περὶ κανονισμοῦ τῆς ἐμπορικῆς καὶ πολεμικῆς σημαίας καὶ τῆς χρήσεως τῶν διαφόρων διακριτικῶν καὶ ἀρχηγικῶν σημείων τοῦ Ναυτικοῦ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σημαίαν τοῦ στρατοῦ οὐδεμίαν ἐπὶ Ὀθωνος ἐπῆλθε μεταρρυθμίσις οὐδὲ διάταγμα τι ἐξεδόθη, ἀλλ' ἔμεινεν ὡς ὠρίσθη ὑπὸ τῆς Διοικήσεως τῷ 1822, ἐκτὸς τῶν βασιλικῶν σημαιῶν αἵτινες ἔφερον τὰ παράσημα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Βαυαρίας.

Οὕτως εἶχον τὰ περὶ σημαίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. Ἀμα ὅμως τῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀναρρήσει τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἐξεδόθη τὴν 28 Δεκεμβρίου 1863 Β. Δ. ἐπιφέρον μικρὰς τινὰς τροποποιήσεις εἰς τὴν σημαίαν διὰ τῶν ἐπομένων ἄρθρων.

α'. Τὸ σχῆμα καὶ ἡ ἀναλογία τῶν διαστάσεων τῆς Ἡμετέρας Βασιλικῆς σημαίας, τῶν σημαιῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, τῶν ταγματῶν τοῦ πεζικοῦ μένει ὡς μέχρι τοῦδε.

β'. Ἡ Βασιλικὴ σημαία φέρει ἐκατέρωθεν κατὰ τὸ μέσον τοῦ Σταυροῦ τὰ ἐμβλήματα τοῦ Κράτους, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐν τοῖς ἐμβλήμασι σταυροῦ τὰ οἰκόσημα τῆς Ἡμετέρας Βασιλικῆς οἰκογενείας.

γ'. Αἱ σημαίαι τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν φρουριῶν φέρουσιν ἐκατέρωθεν κατὰ τὸ μέσον τοῦ σταυροῦ τὸ Βασιλικὸν στέμμα.

δ'. Αἱ σημαίαι τῶν ταγματῶν τοῦ Πεζικοῦ φέρουσιν ἐκατέρωθεν κατὰ τὸ μέσον τοῦ σταυροῦ τὰ ἐμβλήματα τοῦ Κράτους.

Διὰ νεωτέρου Β. Δ. τῆς 9 Ἀπριλίου 1864 ἐτροποποιήθη ἡ σημαία τοῦ Πεζικοῦ διὰ τῆς ἐπομένης παραγράφου:

«Ἡ σημαία τῶν ταγματῶν τοῦ Πεζικοῦ εἶναι ἐκ κυανοῦ μεταξωτοῦ ὑφάσματος, φέροντος πῆριξ χρυσοῦς κροσσούς, καὶ εἰς τὸ μέσον σταυροῦν ἐκ λευκοῦ μεταξωτοῦ ὑφάσματος, εἰς δὲ τὸ κέντρον τοῦ σταυροῦ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.»

Τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πολλῶν ἐποχῶν καὶ Ἐθνῶν σημαίαι φέρουσιν. Ἦτο δ' ὁ Ἁγίος Γεώργιος στρατιωτῆς τοῦ αυτοκράτορος

1. Πῶς καὶ ποῖα ἦσαν τὰ οἰκόσημα ταῦτα εὐρίσκει τις ἐν τῷ ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου 1833 Β. Δ.

2. Αὕτη εἶναι ἡ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις ἀνεμουμένη σημαία, ἡ ὅποια ἠομένη μὲν ὀλοῖ τὴν ἐν Πρωτεύουσῃ παρουσίαν τοῦ Βασιλέως, ὑπεσταλμένη δὲ τὸ ἐναντίον.

Περὶ τῶν βασιλικῶν οἰκοσήμων καὶ ἐμβλημάτων τοῦ Κράτους ἴδε Β. Δ. 9 Νοεμβρίου 1863.

Διοκλητιανού καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐπονομασθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τροπαιοῦχος μεγαλομάρτυρ· παρίστη δὲ τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀρχαίου ἡρώως Περούεω.¹

Δι' ἐτέρων δὲ παραγράφων τοῦ αὐτοῦ Β. Δ. ὡς καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1867 κανονίζονται τὰ περὶ ἀνοκτίου, σφαιρας, κορδωνίων, διαστάσεων, μέτρων κτλ., τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται ὡς διαφερόντα τὰ ἕρια τῆς συντόμου ταύτης διατριβῆς.²

Ἄξιον πάσης προσοχῆς τὴν περὶ σημαίας μελέτην θεωροῦντες, εὐχόμεθα, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, ἵνα ἡ διατριβὴ ἡμῶν αὕτη γείνη ἀφορμὴ εἰς ἱκανοτέρας χεῖρας ἐκτενεστέραν καὶ τελειοτέραν τοῦ θέματος ἀνάπτειν καὶ μελέτην νὰ ἐπιχειρήσωσι.

Ἡμεῖς ἐπράξαμεν ἐρ' ὅσον ἡμῖν δύναμις ἦν, καὶ ὁ χρόνος ἐπέτρεπε.

ΕΜΜ. Α. ΜΩΧΑΜΕΤ.

Ἡ ἐπομένη διήγησις ἐσταχυολογήθη ἐκ τοῦ συγγράμματός τοῦ κ. Ἑρρίκου Στάνλεϋ, «Πῶς εὔρον τὸν Λιβιγκστόν» ἐπιγραφόμενου. Ὁ κ. Στάνλεϋ, κατ' ἐντολήν καὶ δι' ἐξόδων τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος «Κήρυκος τῆς Νέας Ἰόρκης», ἀφοῦ ἀνήλθε τὸν Νεῖλον καὶ ἐπεσκέφθη τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν Καύκασον καὶ τὴν Περίαν ἀφίχθη εἰς Ἰνδίας, κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1870. Τὴν 12 Ὀκτωβρίου δὲ ἀνεχώρησεν ἐκ Βομβάης καὶ τὴν 6 Ἰανουαρίου 1871 ἀφίχθη δι' ἀμερικανικοῦ ἀλιευτικοῦ πλοίου εἰς Ζαγγίδαρ, μίαν τῶν ἐφορωτέρων νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐνταῦθα δὲ διοργάνωσε τὴν διὰ τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν ἐκδρομὴν τοῦ πρὸς εὑρεσιν τοῦ διασημοῦ ἄγγλου περιηγητοῦ, ἐν Ἀφρικῇ δὲ διέτριψεν ἀπὸ 23 Μαρτίου 1871 μέχρι τῆς 7 Μαΐου 1872. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 12 τῆς Ἑστίας ἐδημοσιεύθη μακρὰ διατριβὴ περὶ τῆς ἐφημερίδος «Κήρυξ τῆς Νέας Ἰόρκης», ἐν τῷ ἀριθ. δὲ 24 βιογραφία τοῦ Λιβιγκστόν. Σ. τ. Δ.

ΠΑΡΑ ΤΩ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ

Τῆ 40 Νοεμβρίου 1871 εὐρισκόμεθα εἰς τριακοσίων περίπου ὑαρκῶν ἀπὸ τοῦ χωρίου Οὐζιζὶ ἀπόστασιν· πανταχόθεν ἡμεθα περικυκλωμένοι ὑπὸ ἐγχωρίων, οἵτινες ἤρχοντο νὰ μᾶς εὐπροσδεχθῶσιν. Αἰφνης ἀκούω φωνήν :

— Καλὴν ἡμέραν, κύριε!

Ἐκπλαγείς διὰ τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον, ἐζήτησα νὰ εἶω τὸν ἐξαγαγόντα αὐτὸν ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ εἶδον πλησίον μου ἄνθρωπον μαῦρον ἀλλ' εὐθυμον καὶ ζωηρόν· ἔφερε μικρὸν ὑποκάμισον λευκόν, ἡ δὲ γνωφώδης αὐτοῦ κεφαλή ἦτο κεκοσμημένη διὰ λευκοῦ ἀμερικανικοῦ πανίου. Παρτηρήσας καλῶς αὐτὸν τὸν ἠρώτησα:

— Ποῖος εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ Σούσης, ὁ ὑπηρετὴς τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστόν, ἀπεκρίθη μειδιδῶν!

— Πῶς! ἐνταῦθα λοιπὸν εὐρίσκεται ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστόν;

1. Περὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἴδε μελέτην τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολ. τοῦ Εἰρ. Ἀσπασίου ἔτους 1872.

2. Ἴδε ταῦτα ἐν τῷ Στρατιωτικῷ (εἰσαγωγῇ) τοῦ κ. Ἀγάθωνος Βουγιόγκα τόμ. ἄ, σελ. 404—405, τ. γ', σ. 279 καὶ τ. ζ', σ. 99—100.

— Μάλιστα, κύριε.

— Εἰς αὐτὸ τὸ χωρίον;

— Μάλιστα, κύριε.

— Εἶσαι βέβαιος;

— Βεβαίωτατος, κύριε. Πρὸ τινῶν στιγμῶν ἤμην μετ' αὐτοῦ.

— Τρέξε ἀμέσως καὶ εἰπὲ πρὸς τὸν Διδάκτορα ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἔρχομαι.

— Πολὺ καλὰ, κύριε. Καὶ ἀνεχώρησεν ὡς παρᾶφρων.

Ἦδη εὐρισκόμεθα κατὰ διακοσίας περίπου ὑαρκῶν μακρὰν τοῦ χωρίου, τὰ δὲ πλήθη ἐγένοντο πυκνότερα καὶ ἐκόλων τὴν πορείαν ἡμῶν.

Μετ' ὀλίγον ὁ Σούσης ἐπιστρέψας ἠρώτα τὸ ὄνομά μου· εἶχε γνωστοποιήσει πρὸς τὸν Διδάκτορα τὴν ἔλευσίν μου, ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ ἐκπλαγείς δὲν ἐπίστευεν αὐτόν· ὅτε δὲ ἠρώτησε τὸ ὄνομά μου, ὁ Σούσης δὲν ἐγνώριζε τί νὰ εἶπη πρὸς αὐτόν· ἤρχετο λοιπὸν δρομαῖος ὅπως μάθῃ τὸ ὄνομά μου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σούσης ὁ Διδάκτωρ ἐπληροφορήθη ὑπὸ ἄλλων ὅτι πράγματι λευκὸς ἄνθρωπος ἤρχετο εἰς Οὐζιζὶ· οἱ Ἀραβες προύχοντες τοῦ Οὐζιζὶ μαθόντες τοῦτο συνήχθησαν πάντες πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Διδάκτορος· ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Μωχαμέτ μπὶν Σαλῆς, ὁ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ, ὁ Ἀβὴδ μπὶν Σουλεϊμάν, ὁ Μωχαμέτ μπὶν Γαρήβ καὶ ἄλλοι πολλοί· ὁ Διδάκτωρ ἰδὼν αὐτοὺς ἐζήτησε τῆς βεράνδας του, ὅπως ἐρωτήσῃ τὸ αἴτιον καὶ περιεβίη τὴν ἀφίξίν μου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κιθάριον ἡμῶν ἐσταμάτησε· διασχίσας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων μου ἔφθασα πρὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἰστάμενοι ἐσχημάτιζον ἡμικύκλιον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο ὁ λευκὸς ἄνθρωπος. Προχωρήσας κατὰ δύο ἢ τρία βήματα, εἶδον τὸν Διδάκτορα· ἦτο ὠχρὸς· ἐφαίνετο λίαν κεκοπιαικῶς· εἶχε γενειάδα φαιάν· ἔφερε πῖλον κυανοῦν περιβεβλημένον χρυσὴν ταινίαν ἐφαρμένην, ἐπενδύτην μὲ ἐρυθρὰς χειρίδας καὶ ζεύγος φαιῶν περισκελίδων ἐκ βάμβακος. Ἐπεθύμουν νὰ τρέξω πρὸς αὐτόν· δὲν ἐτόλμων ὅμως νὰ πράξω τοῦτο ἐνώπιον τοσούτου πλήθους· ἐπεθύμουν νὰ δράμω εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ· ἀλλ' ἦτο Ἀγγλος, καὶ ἠγνούουν τίτιν τρόπον ἤθελε μ' εὐπροσδεχθῆ· εἰς τοιαύτην εὐρεθείς θέσιν ἐσκέσθη καλλίτερον νὰ πράξω ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡ δειλία ἢ ἡ ἀλαζωνεῖα ἤθελον μοὶ ὑπαγορεύσει· προσχώρησα λοιπὸν πρὸς αὐτόν, ἀπεκάλυφα τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπον

— Εἶσθε ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστόν, ὡς ὑποθέτω;

— ΝΑΙ, ἀπάντησε μετὰ μειδιάματος, ὑψώσας τὸν πῖλόν του βραδέως.

Καλύψαντες ἀμφότεροι τὴν κεφαλὴν δεξιούμεθα ἀλλήλους, μεθ' ἃ λέγω·

— Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, Διδάκτωρ, ὅτι Οὐδὲ μοὶ ἐπέτρεψε νὰ σᾶς ἴδω.